

Arü İlahiyat Araştırmaları Dergisi

Aru Journal of Theological Studies

**Yahya Yaşar, Kur'an'ın Bütünlüğü Bağlamında Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin İsmeti,
Fecr Yayınevi, 2020**

**Yahya Yaşar, The Ismet of the Prophets in the Stories of the Quran in the Context of the Integrity
of the Quran, Fecr Publishing House, 2020**

Mehmet Emin Pınar

Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Ana bilim Dalı-
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat Bilim Dalı, Konya/ Türkiye

Master's Student, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Basic Islamic Sciences -
Department of Quran Reading and Recitation, Konya / Türkiye

e-mail: Eslem_Rana1242@hotmail.com **ORCID:** 0009-0004-0278-8513

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received Date: 23.09.2024

Kabul Tarihi | Accepted Date: 12.12.2024

Yayın Tarihi | Published Date: 15.12.2024

Yayın Sezonu | Pub. Date Season: Aralık/DecemberS

İntihal:

Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Telif Hakkı:

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmaların telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0

Uluslararası Lisans (CC BY NC) kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Web Adresi:

aruilahiyatarastirmalaridergisi.com

Yahya Yaşar, Kur'an'ın Bütünlüğü Bağlamında Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin İsmeti, Fecr Yayınevi, 2020

Öz

Yüce Allah, tarih boyunca her devirde insanların içinden peygamberler seçip görevlendirmiştir. Bu görevlendirme, insanlık için büyük bir lütuf kabul edilmiştir. Görevlendirilen peygamberler aldıkları vahiyleri; tebliğ, tebyin ve tatbik etmekle sorumlu tutulmuşlardır. Modern zamanlarda peygamberlerin günahlardan korunduğu anlamına gelen "ismet" sıfatı üzerinde tartışmalar başlamıştır. Bu sıfatın peygamberlik tasavvurunu zedeleyeceği hatta ortadan kaldıracacı dahi tartışılır hale gelmiştir. Klasik kelamcılar ve "ismet" sıfatı doktrinini ele alan bazı âlimlerin peygamber kıssalarını, -mevzunun ayrıntılarına girmeden ayetlerin gerek iç bağlamı ve gerekse siyak-sibak bütünlüğü içerisinde ele almamaları, sorunu daha da anlaşılabilir hale getirmiştir. Bu konuyla alakalı tartışmaların günümüzde de devam ettiğine şahitlik etmekteyiz. Eser, "*Kur'an'da Peygamber Tasavvuru ve Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin Günaha Tekabül Edebilecek Söz ve Fiillerinin Analizi*" olmak üzere iki bölüm halinde sunulur. Önsöz kısmında yazar, yazmış olduğu çalışmanın amacını şu şekilde ortaya koyar: "Kur'an'da zikredilen peygamber kıssalarında, peygamberlerin günah işlemiş olabileceğini çağrıştıran ayetleri, Kur'an'ın bütünlüğü bağlamında, tefsir ilminin temel parametreleri ve amaçları doğrultusunda daha ayrıntılı ele almaktır." (s. 8) Aynı şekilde tahlillerin ayetin iç bağlamı, metinsel bağlamı (siyak-sibak), süre bütünlüğü ve Kur'an'ın bütünlüğü dikkate alınarak yapıldığını görmek mümkündür. Bu tahliller yapılırken klasik ve çağdaş tefsir kaynaklarına ilaveten, konuyla alakalı yazılmış müstakil eser ve makalelerden azami derecede yararlandığını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Kıssa, Peygamber, İsmet

Yahya Yaşar, The Ismet of the Prophets in the Stories of the Quran in the Context of the Integrity of the Quran, Fecr Publishing House, 2020

Abstract

Throughout history, Almighty Allah has chosen and appointed prophets from among people in every era. This appointment is regarded as a great blessing for humanity. The appointed prophets are held responsible for conveying, explaining, and implementing the revelations they receive. In modern times, discussions have arisen regarding the attribute of "ismah" which signifies that prophets are protected from sin. It has been debated that this attribute might undermine or even negate the concept of prophethood. The failure of classical theologians and some scholars who have addressed the doctrine of "ismah" to examine the stories of the prophets within the context of the verses, both in terms of their internal coherence and their overall textual integrity, has made the issue even more confusing. We continue to witness these discussions in contemporary times. The work is presented in two sections: "The Concept of Prophethood in the Qur'an and the Analysis of Prophets Words and Actions That Could Be Considered Sinful in the Qur'an's Stories." In the preface, the author outlines the purpose of the study as follows: "To examine the verses in the Qur'an that suggest that the prophets may have committed sins, within the context of the Qur'an's entirety, in accordance with the fundamental parameters and objectives of the science of tafsir." (p. 8) It is also evident that the analyses consider the internal context of the verses, the textual context (siyaq-sibak), the coherence of the surahs, and the overall unity of the Qur'an. The author has made extensive use of classical and contemporary tafsir sources, as well as independent works and articles related to the subject in conducting these analyses.

Keywords: Tafsir, Quran, Story, Prophet, İsmet

Yahya Yaşar, Kur'an'ın Bütünlüğü Bağlamında Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin İsmeti, Fecr Yayınevi, 2020

Yüce Allah, tarih boyunca her devirde insanların içinden peygamberler seçip görevlendirmiştir. Bu görevlendirme, insanlık için büyük bir lütuf kabul edilmiştir. Görevlendirilen peygamberler aldıkları vahiyleri; tebliğ, tebyîn ve tatbik etmekle sorumlu tutulmuşlardır.

Modern zamanlarda peygamberlerin günahlardan korunduğu anlamına gelen “ismet” sıfatı üzerinde tartışmalar başlamıştır. Bu sıfatın peygamberlik tasavvurunu zedeleyeceği hatta ortadan kaldıracığı dahi tartışılır hale gelmiştir. Klasik kelimelerin ve “ismet” sıfatı doktrinini ele alan bazı âlimlerin peygamber kıssalarını, -mevzunun ayrıntılara girmeden ayetlerin gerek iç bağlamı ve gerekse siyak-sibak bütünlüğü içerisinde ele almamaları, sorunu daha da anlaşılabilir hale getirmiştir. Bu konuyla alakalı tartışmaların günümüzde de devam ettiğine şahitlik etmekteyiz.

Eser, “*Kur'an'da Peygamber Tasavvuru ve Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin Günaha Tekabül Edebilecek Söz ve Fiillerinin Analizi*” olmak üzere iki bölüm halinde sunulur. Önsöz kısmında yazar, yazmış olduğu çalışmanın amacını şu şekilde ortaya koyar: “Kuran'da zikredilen peygamber kıssalarında, peygamberlerin günah işlemiş olabileceğini çağrıştıran ayetleri, Kur'an'ın bütünlüğü bağlamında, tefsir ilminin temel parametreleri ve amaçları doğrultusunda daha ayrıntılı ele almaktır.” (s. 8) Aynı şekilde tahlillerin ayetin iç bağlamı, metinsel bağlamı (siyak-sibak), sûre bütünlüğü ve Kur'an'ın bütünlüğü dikkate alınarak yapıldığını görmek mümkündür. Bu tahliller yapılırken klasik ve çağdaş tefsir kaynaklarına ilaveten, konuyla alakalı yazılmış müstakil eser ve makalelerden azami derecede yararlandığını söyleyebiliriz. Klasik tefsir geleneğinde yapılan bazı yorumların analitik olarak tahlili yapılmış, yeri geldiğinde bu yorumlara dayanak olan metodolojik yanlışlar ciddi şekilde tenkit edilmiştir. Yazarın bu tenkitteki amacı, tefsirde kullanılan rivayet malzemelerinden sağlıklı bir yoruma ulaşma çabası olmuştur. Bütün bunların yanında kıssalarda verilen ayet gruplarına dair, günümüz meal çalışmalarındaki çeviri hatalarına da değinilmiştir.

Giriş kısmında peygamber kıssalarının doğru bir şekilde anlaşılmasının, sıhhatli bir peygamber tasavvuru doğuracağı savunulur. Kelâmî kabullerden yola çıkarak yapılan tahlilin tekrar olacağı ancak bu alanda yapılan çalışmaları yok sayma düşüncesi gütmeyeceği ve meselenin daha iyi anlaşılması için tefsir ilminin metodolojisine göre inşa etmenin daha uygun olabileceği öngörülür. İnşa edilen metodoloji ve fikri zeminin peygamberin ismeti konusunda mutlak surette günah işleyen veya tamamen tenzih etme olmayıp Kur'ânî perspektiften felsefi derinlik kazandırmak olduğu görülmektedir. Çalışmanın metodik temelini ve kıssalara olan yaklaşımına fikri zeminini oluştururken

1. Yorum kuramı açısından Kur'an'ın bütünlüğü (ayet çerçevesi, metinsel bağlam, Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesi), 2. Kur'an kıssaları (kıssaların hedefi, kıssaların anlatımına metodik yaklaşım, kıssalar ve israiliyyat ilişkisi) şeklinde bir yöntem takip edilmiştir.

Eserin birinci bölümünde; Kur'an'da peygamber tasavvur edilirken insanlardan farklı donanım ve özelliklerinin (sıdk, emanet, tebliğ, fetanet, ismet) bulunduğu, bunların kaynağının da Kur'an olduğu savunulmaktadır. Bu bölümde; peygamberlere özgü ve onları diğer insanlardan üstün kılan vahiy alma ve mucize gösterme gibi özelliklerden yola çıkarak peygamberlerin günah karşısındaki konumunu netleştirme çabasının olduğunu söylemek mümkündür. Yazarın bu çabasını temellendirirken değişik tefsir kaynaklarından azami derecede faydalandığını, aynı şekilde "ismet" sıfatının Kur'ânî perspektiften yoğunlaşarak konuya açıklık getirme çabasında olduğunu söylemek mümkündür. Yazar, "Günümüzde peygamberlere atfedilen İsmet sıfatının tartışmalı hale gelmesinde iki temel itiraz noktasının etkisi büyüktür: Birincisi; Kur'an'da açıkça zikredilmeyen bir sıfatın peygamberlere atfedilmesi ve sonradan bunun doktrine dönüştürülmesi, İkincisi; bu sıfat peygamberin örnekliliğini ortadan kaldırmaktadır, zira korunmuş bir nebi ulaşılmaz bir konuma çıkmaktadır. İradesi ipotek altına alınan bir nebi nasıl sorumlu olacak ve iyiliklerinden dolayı niçin sevaba nail olacaktır." (s. 51) şeklinde iki önemli hususu dile getirmektedir. Bu hususlara değinirken ayetlerden hareketle başta klasik tefsirler olmak üzere konuyu makul derecede cevaplarla açıklamıştır. Yazar, "Günümüzde yanlış olan bir düşünce de söz konusu örnekliliğin esasının, peygamber ve diğer insanların, her yönüyle eşdeğer bir konumda olması gerektiğine olan kanaattir. Hâlbuki bu, örnekliliği bitiren bir husustur. İnsanlar kendinden daha üstün konumda olanları örnek alırlar. Bu üstünlük, elbette aynı cinsler arasında olduğu zaman geçerlidir." (s. 60) şeklinde bir çıkarımda bulunmaktadır.

Yazar, "Peygamberlerin vahiy almaları ve mucize göstermeleri olağanüstü hadiseler olmasına rağmen nasıl ki onları örneklilikten çıkarmıyorsa aynı şekilde günaha girmemeleri de onları beşer üstü, yarı ilah veya melek konumuna getirmediğinden dolayı örnekliliklerine zarar vermez." (s. 61) tezini de savunmaktadır. Peygamberlerin beşeriyetine vurgu yapılan her bir ayetin bağlamının farklı olduğunu aktarmaktadır. Peygamberlerin beşer olmasına karşı alınan tavırlar, 1. Peygamberlik gibi önemli bir müessesenin beşer bir konumla yürütülemeyeceğini savunarak risâleti inkâr etmeleri, 2. Peygamberlere ulûhiyet isnadında bulunmaları, 3. Peygamberlerle insanların vahiy alma dışında hiçbir farkının olmadığını savunmaları, insanları çeşitli yanlış inanışlara sevk etmiştir. Oysaki yüce Allah'ın seçerek vazifelendirdiği resulleri sıradan beşer değillerdir. Yazar, tebliğ vazifesini yürütecek olan resullerin çeşitli donanımlara sahip olması gerektiğini aktarmaktadır. Bunun peygamberlere tebliğ görevlerinde cesaret verdiğinin altını çizmektedir. Bütün bunlara ek olarak peygamberlere verilen diğer

hususları; *Peygamberler Seçilmiş İnsanlardır, En Üstün Ahlaka Sahiptirler, Güçlü Bir Kişilik ve Keskin Bir İdrak Sahibidirler, Allah'ın Kuludurlar*, şeklinde başlıklar halinde ayet ve güvenilir kaynaklarla delillendirmiştir. Yazar, “Peygamberlerin günah karşısındaki konumu sürekli tartışılmalı bir konu olmuştur. Tartışmaların olmasının nedenlerinden birisi günaha konu olan fiile yüklenen farklı anlamlardır. Burada yorum kuramı açısından önemli olan, Kur'an'ın bütünlüğü bağlamında başvuru delillerin/yorumların güçlü olup olmamasıdır.” (s. 82) şeklinde bir tez savunmaktadır.

Birinci bölümün sonunda *Günah Olgusu Karşısında Peygamberler* şeklinde başlıklandırma yaparak bünyesinde *Günah Kavramı ve Peygamberlerin Günah İşleme Meselesi* için de kaynak gösterimine azami derecede riayet ederek tatmin edici açıklamalarda bulunmuştur. Yazar, günahın tanımını yaparak Kur'an'daki ayetlerden hareketle günahların büyük (kebair) ve küçük (seyyie, lemme) diye ayrıldığını ifade etmektedir. Yazarın konuyla alakalı ayetleri baz alarak yaptığı açıklamalardan her bir kavramın kullanıldığı bağlama göre yorumlanması gerektiği, günahların şartlar ve pozisyonlara göre izafilik gösterdiğini anlamalıyız. Aynı şekilde yazar, İslam'da günah ile hatanın (bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek) durumlara göre farklılık gösterdiğini de aktarıyor. *Peygamberlerin Günah İşleme Meselesi* başlığı altında ele alınan bölümde “zenb” ve “istiğfar” ilişkisine değinmiştir. Yazara göre bu kavramlar yorumlanırken ayetin bağlamına dikkat edilmelidir. Çünkü kelimeler lügavi olarak yakın anlamlı kullanıldığı gibi, şer'î/istilâhî anlamıyla da kullanılabilir. Peygamberlerin günah işleme gibi zorunlulukları yoktur. Günahlardan temizlenme vasıtası ise tövbedir. Tövbe etmeleri onlarda herhangi bir nakısa yol açmadığı gibi makamlarında da düşüklük teşkil etmeyecektir. Peygamberlerin tövbe etmelerinden yola çıkarak onların da büyük günah işleyebileceği varsayımı yersiz, temelsizdir.

Eserin ikinci bölümünde yazar, *Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin Günaha Tekabül Edebilecek Söz ve Fiillerinin Analizi* başlığı altında şu konuları ele almıştır. 1. Hz. Âdem (*Yasak Ağaçtan Yemesi, Tek Bir Nefisten Yaratılma Bağlamında Hz. Âdem ve Hz. Havva*), 2. Hz. Nuh'un *İnançsız Oğlunu Kurtarma İsrarı*, 3. Hz. İbrahim (*Gök Cisimlerine Atfedilen Anlam, Hz. İbrahim'in Yalan Söylemesi Meselesi*), 4. Hz. Lut'un, *Kızları ile İlgili Teklifi*, 5. Hz. Yakub'un, *Çocuklarına Olan Tavrı*, 6. Hz. Yusuf (*Hemm Meselesi, Kardeşini Hile ile Alıkoyması*), 7. Hz. Şuayb'a *Yapılan Teklif*, 8. Hz. Musa ve *Kıpti'nin Ölümü*, 9. Hz. Davud'a *Gelen Davacılar*, 10. Hz. Süleyman (*At Sevgisi, İmtihan Edilmesi ve Duası*), 11. Hz. Yunus'un *Kavmini İzinsiz Terk Etmesi*. Konuyla ilgili tahliller yapılırken; ayetlerin meallerine azami derecede hassasiyet gösterildiği, Kur'an'ın anlam bütünlüğüne dikkate edildiği, tefsir ilminin klasik kaynaklarına da başvurulduğu ve akla mantığa uygun deliller sunulduğu açık bir şekilde görülür.

Yazar, Hz. Âdem'in kıssasıyla konuya giriş yapmaktadır. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'in Kur'an'da topraktan yaratıldığının açıkça belirtildiği,

eşiyle cennete yerleştirilmeleri ve kendilerine yasaklanan ağaca dokunmamaları konusunda ikaz edilmeleri ele alınmaktadır. Yüce Allah Hz. Âdem'i, Őeytanın, onların dūřmanı olduğunu, ayaklarını kaydırıp onları cennetten çıkarmak isteyeceğini, Őeytana aldandıklarında cennetin nimetlerinden mahrum kalacakları konusunda uyarılmış kendilerinden ahit alınmıştı, fakat onlar ahitlerini unutmuşlardı. Őöyleki; “*Andolsun ki bundan önce Âdem'e, (ağaçtan yememesini emrederek) ahit vermiştik. O unuttu. Biz onda (bu ahde dair) bir azim/kararlılık görmedik.*¹ Yazar, Cennette istedikleri gibi bir hayat sürme tasarrufuna sahipken yasaklanan ağaca dokunmaları onlar için yeni bir serüvenin başlamasına sebep olmuştur şeklinde çıkarımda bulunmaktadır. Kur'an mevzuu řu şekilde tasvir eder:

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتَ هُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى (١٢١) ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ

(١٢٢) عَلَيْهِ وَهَدَى “Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden

yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.”² Yazar, ana hatlarıyla aktardığı konunun anlaşılması ve Hz. Âdem'in günah işleyip işlememesiyle alakalı şu hususların öneminin göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir. Birincisi: Hz. Âdem'in bu emre muhalefeti, nübüvvetten önce mi oldu? İkincisi: Emri unutması nasıl gerçekteşti? Üçüncüsü: Konunun esasını oluşturan وَعَصَى ve فَغَوَى kelimelerini nasıl anlamamız gerekir? Konuyla alakalı ayetlerin etraflıca ele alınıp Kur'an bütünlüğü dikkate alınarak makul derecede açıklandığını görmekteyiz. Yazarın, “Kur'an'ın bütünlüğü gözetildiğinde Hz. Âdem yasağı çiğnmeden önce her ne kadar Yüce Allah'ın yönlendirmesine muhatap olmuş olsa da kendisine henüz peygamberlik verilmemiş olması daha güçlü bir ihtimal olarak durmaktadır.” (s. 102) şeklinde bir sonuca ulaştığı, Hz. Âdem'in yasak meyveden uzak durma dışında herhangi bir kulluk vazifesiyle mükellef tutulmamasını delil olarak sunduğu görülmektedir. Kıssanın anlatıldığı hiçbir yerde ibadetten bahsedilmemesi, teklifi hükümler olmadığı gibi, bu hükümlerin tebliğ edileceği bir ümmetin dahi söz konusu olmaması yine yazarın ortaya koyduğu argümanlardan bazılarıdır.

İnsanlığın ikinci atası olan Hz. Nuh ile birlikte insanlık yeni bir sürece girmiştir. Yazar bu bölümde Hz. Nuh'un İnançsız Oğlunu Kurtarma Israrı başlığıyla konuyu izah etmiştir. Üzerinde tahlillerin yapıldığı ayet: قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعْطُكَ مِنَ الْجَاهِلِينَ mealen şöyledir: Allah buyurdu ki: “Ey Nuh! O senin aileden değildir. Çünkü onun yaptığı iyi olmayan bir iştir. Sakın hakkında bilgi

¹ Tâhâ, 20/115

² Tâhâ, 20/121,122

sahibi olmadığın bir şeyi benden isteme! Ben cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum.”³ Hz. Nuh’un oğlunu, gemiye alma çabası, başarısız olma hali, Allah’a münacatı, ikaz edilmesi ve Allah’a sığınması gibi konular ayetlerle Kur’an bütünlüğü içerisinde ele alınmaktadır. Yazar, “Hz. Nuh’un günah işlemiş olabileceği şüphesini oluşturan unsurun ise; Hz. Nuh’un kendisine, kavminden ve aile efradından kâfir olanların gemiye alınmayacağı bildirilmesine rağmen yine de ısrarla oğlunu kurtarma çabası içerisinde girerek, Yüce Allah’ın emrine muhalefet etmiş gibi görünmesidir.” (s. 125) Yazar öncelikle kıssada yer alan ve meselenin anlaşılmasına katkı sağlayacak kavramların tahlillerini yapıp, burada “*innehû ‘amelun ğayru sâlihîn*” ifadesinin, müfessirlerce kabul edilen görüşe göre; Hz. Nuh’un oğlunun kâfir olduğunu ve bu kişinin Hz. Nuh’un ailesinden sayılmayacağını, kâfir arasında velayetin olmadığını öne sürdüklerini dile getirmektedir. Yazar, Hz. Nuh’un Tufan kopmadan evvel, oğlunun kâfir olduğunu bilip bilmediği konusuna değinmekte ve şu sonuca varmaktadır: “Eğer Hz. Nuh oğlunun kâfir olduğunu bilmiyor idiyse zahire göre hükmetmiş ve yanılmıştır. Allah (cc), kendisine, aile efradından bir kısmının kurtulanlardan olmayacağını bildirmişti, buna göre oğlunun salih bir daire içine girip girmediğini çözmesi ve meselenin künhüne vakıf olması gerekirdi. Meseleye tam vakıf olmadan ihtimaller üzerinden rabbinden ısrarla bu şekilde bir talepte bulunması isabetli olmamış ve yanılmıştır. Bir diğer ihtimal ise; elbette bir kimsenin iman edip etmemesi kalbi bir meseledir, fakat tezahürleri ise amelidir. Hz. Nuh risalet görevi esnasında zikrettiğimiz nedenlerden dolayı oğlunun iman edip etmediğini çözememiş olabilir, fakat gemiye binmeme ısrarı ameli bir tezahürdür. Burada meseleyi çözüp rabbinden kurtuluşu için tekrar istekte bulunmamalıydı. Babalık şefkati aynı şekilde bu isabeti kaydetmesine mani olmuş olabilir. Dolayısıyla da yanılmış ve uyarıya maruz kalmıştır.” (s. 129) Yazar, “Yüce Allah’tan aldığı bu uyarı Hz. Nuh’un bir iman zaafına düştüğü anlamına gelmez. *Ya Rabbî, dedi, hakkında kesin bilgim olmayan şeyi istemekten Sana sığınırım. Eğer beni affetmez, bana merhamet etmezsen, her şeyi kaybedenlerden olurum.*”⁴ şeklinde karşılık vermesi, onun Allah’a teslimiyetinin ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Şüphesiz o da diğer peygamberler gibi bir beşer olarak çocuk sevgisi ve benzeri insanî duygulara sahipti. Oğlunun tufandan kurtulması için Allah’a yalvarması da bu duygudan kaynaklanıyordu. Hz. Nuh’un bu yakarışı Allah (cc) ile olan ilişkisinin gerektirdiği ilim seviyesinin altında cereyan ettiği için uyarılmıştır. Beşeri zaafı ve çocuğuna karşı beslediği acıma duygusu sebebiyle de zanna uymuştur. Peygamberler, bu tür hatalara zaman zaman düşmekten kendilerini koruyamamışlardır. Ancak bu hatalar Rablerinin kendilerini terbiye edip, olgunlaştırmasına da yöneliktir.” (s. 132) şeklinde konuyu neticelendirmektedir.

³ Hûd, 11/46

⁴ Hûd, 11/47

Hz. İbrahim'in kıssasını *Gök Cisimlerine Atfedilen Anlam, Hz. İbrahim'in Yalan Söylemesi Meselesi* şeklinde başlıklandırarak ele almıştır. Yazar, "Hz. İbrahim'in tevhid mücadelesini yansıtan sahnelerin yer aldığı ayetlere baktığımızda, onu, içinde yaşadığı toplumun sahte tanrılarının pençesine düşüşünü kendisine dert edinen ve bu olumsuzluk karşısında sürekli bir faaliyet içerisinde olan biri olarak görmek mümkündür." (s. 134) şeklinde çıkarımda bulunmaktadır. Eserde, Hz. İbrahim'in yıldız, ay ve güneş için "işte bu benim Rabbim!" dediği, fakat onlarda gözlenen "sönüp batma" özelliklerinden dolayı Rab olamayacaklarını ayetlerden örnekler vererek konuyu açıklamıştır. Hz. İbrahim'in gök cisimlerine atfettiği anlam ile alakalı zikredilen ayetler, daha önceden bu gök cisimlerinin varlıklarından haberdar olduğunu göstermektedir. Asıl maksadı, kavminin içerisinde bulunduğu şirkin ne kadar büyük çelişkiler barındırdığını kendilerine izah etmektir. Hz. İbrahim her seferinde "*Rabbim budur*" ifadesini inanarak söylememiştir. Kavminin değer verdiği şeylere değer veriyormuş gibi onları inanmaya ve düşünmeye sevk etmiştir. Aynı yöntemi putları kırma işleminde de uygulamıştır. Hz. İbrahim'in yalan söylemesi meselesine gelecek olursak, yazar bu konuyu, "فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ" "ben rahatsızım"⁵ ve "قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنَّ كَانُوا يَنْطِقُونَ" "Belki onu, putların büyükleri yapmıştır, konuşabiliyorsa ona sorun"⁶ şeklinde ele almıştır. Hz. İbrahim'in kavmine yaptığı ilk uyarı olumlu sonuç vermemiştir. Daha sonra kavminin taptığı putları kırmak için oyun kurmaya başlamıştır. Bahanesine inandırıcılık katması için yıldızlara göz atıp "ben rahatsızım" demiştir. Bu durumun aslında yalan değil de dini bir maksadı dile getirmek için mecaz yolla söylenen ta'rîz veya benzetme amaçlı yapılan tevriyedir. "Kim bilir, belki o büyükleri yapmıştır" demesi ise; Hz. İbrahim'in kurduğu planın belki de son aşamasıydı. Eğer ki onların gözlerinin önünde putları kırma olayını yapmış olsaydı bu kadar etki bırakmayabilirdi.

Hz. İbrahim'in putları kırma işlemini inkâr ettiğine veya yalan söylediğine dair bir ifade kullandığını görmek mümkün değildir. Sadece içerisinde bulunduğu durumdan kurtulmak ve putlardan ilah olmayacağını göstermek için söylemiştir. Aksine Hz. İbrahim örfi günah işlememiş ve kavminin zihin kodlarını, ahlaki yapısını iyi bilip ona göre çözüm stratejisini uygulamıştır. Yazar bu konuyu, Kur'an'ın iç bağlam bütünlüğünü sağlam kaynaklarla temellendirerek açıklamaktadır.

Hz. Lut'un, Kızları ile İlgili Teklifi, başlığıyla analiz edilen konuda, Hz. Lut'un kavminde erkek erkeğe cinsi münasebetin yaygın olduğundan helak edildikleri anlatılmaktadır. Hz. Lut'a misafir olarak gelenlerin melek oldukları, bundan kendisinin malumatının olmadığı, daha sonra kavminin misafirlere sarkıntılık edebilecekleri düşüncesiyle Hz. Lut'un kaygılandığı açıklanmaktadır. Misafirler melek olduklarını ve

⁵ Sâffât, 37/89

⁶ Enbiyâ, 21/63

Hız. Lut'a destek olacaklarını söylemişlerdir. Hız. Lut kavmine: "İşte benim kızlarım, bunlar sizler için daha temizdir" diyerek kavmine kızlarını teklif etmiştir. Yazar, burada bu teklifin anlamını taşıdığı ibarenin günah olup olmadığını değişik ayet gruplarından misal vererek tahlil etmiştir. Bu teklifin, aslında cinsi tatminlerini meşru ve temiz bir yolla giderebilecekleri nikahlı beraberlik olduğunu anlamamız gerektiğini açıklamaktadır. "Bunlar sizler için daha temizdir" ibaresi yanlış anlamaya mahal vermemektedir. Ahlaksızlığı ortadan kaldırmak için gönderilen bir peygamberin zina teklifinde bulunması hiçbir şarta kabul edilebilir bir şey değildir.

Yazar, *Hız. Yakub'un Çocuklarına Olan Tavrı* başlığı altında ele alınan konuda, Hız. Yakub'un, Hız. Yusuf ve Bünyamin'e olan düşkünlüğü ve bu tutumun diğer kardeşler arasında huzursuzluğa, kıskançlığa sebebiyet verdiği anlatılmaktadır. Haset duyguları iyice kamçılanan Hız. Yakub'un çocukları babalarının *dalalet* içinde olduğuna hükmetmişlerdir. Ancak attettikleri dalaletin; babalarının, küçük kardeşleri Hız. Yusuf ve Bünyamin'e gösterdiği sevgi ve ilgiden kaynaklı bir yanlgı ve hata olduğunu vurgulama adına kullanılmıştır. Yazar burada kullanılan dalalet kelimesinin dini bir dalalet olmadığını ifade etmektedir. Kıssanın tamamına bakıldığında Hız. Yakub'un portresinin affedici olduğudur. Evlatlarına karşı en küçük bir zulmü görmek mümkün değildir, şeklinde konuyu neticelendirmektedir.

Yazar, Hız. Yusuf'un kıssasını *Hemm Meselesi ve Kardeşini Hile ile Alıkoyması* iki başlık halinde ele almıştır. Kur'anda, baştan sona bütün detaylarıyla zikredilen tek kıssadır, denilebilir. Kıssada; atılan iftiraya karşı kararlı bir duruş örneği sergilenmektedir. Ancak daha sonradan aşk hikâyesi eksenine kaymıştır. Ayetlerden anlaşıldığı üzere vezirin eşi Zeliha'nın Hız. Yusuf'a sahip olma isteği tuzaklarla doludur. Bu bölümde ele alınan "hemm meselesi" büyük önem arz etmektedir. Ayet mealen şöyledir; "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum."⁷ Yazar, burada geçen ve meyletmek anlamına gelen "hemm" kelimesinin tefsir kaynaklarında farklı yorumlandığını dile getirip yapılan yorumların bazılarının İsrâiliyyât'tan olduğunun altını çizmektedir. Aynı zamanda ayete anlam verirken de Arap dilinin kurallarını göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamaktadır. Kur'an kıssalarının bütünlüğü dikkate alındığında peygamberler ne zaman bir kusur işlese hemen arkasından tövbe ederlerdi oysaki Hız. Yusuf böyle bir günaha yeltenseydi o zaman Kur'an'da bunun zikredilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Netice itibariyle Hız. Yusuf'un Zeliha'ya meyletmediği görüşünün daha yaygın olduğu sonucuna varmıştır. Hız. Yusuf'un *Kardeşini Hile ile Alıkoyması*, şeklinde ele alınan konuda, bir hırsızlık vakasının senarize edildiği ele alınmaktadır. Kardeşiyle plan yapan Hız. Yusuf'un

⁷ Yusuf 12/33

kesinlikle diğer kardeşlerinden intikam almak amacıyla olmadığı, yaşanan olayda hiçbir maddi mağduriyetin yaşanmadığı dile getirilmektedir.

Kur’anda anlatılan kıssaların muhataplarının duygularını etkileyecek ve hidayete erdirecek tarihi bir gerçeklikle anlatıldığı malumdur. Hz. Şuayb kıssası da bunlardan bir tanesidir. *Hz. Şuayb’a Yapılan Teklif* adıyla ele alınan kıssada Hz. Şuayb’ın şirk ve ticari ahlaksızlığın yaygın olduğu “medyen” ve “eyke” halkıyla olan mücadelesi ele alınmıştır. Kıssa genel anlamda; قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنَ الْقَرْيَةِ أَوْ لَنَعُوذَنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ mealen; *Şu’ayb’in kavminden büyüklük taslayan ileri gelenler dediler ki: “Ey Şu’ayb! Andolsun, ya kesinlikle bizim dinimize dönersiniz ya da mutlaka seni ve seninle birlikte inananları memleketimizden çıkarırız.” Şu’ayb, “İstemesek de mi?”*⁸, şeklinde ayette altı çizili olarak belirtilen ibare üzerinde yorumlanmaktadır. Bu ibareye göre yapılan yorumlar, Hz. Şuayb’ın peygamberlik öncesi şirke düşüp düşmediğidir. Çünkü “avd” kelimesi önceki duruma dönmeyi ifade etmektedir. Söz konusu problemin tefsir içinde çözülmesi gerektiğine inanan yazar; “dinimize dönersiniz” ibaresini aslında “bizden olursunuz” şeklinde anlamamız gerektiğini, ayrıca hiçbir peygamberin şirke düşmesinin mümkün olmadığını dile getirmektedir.

Hz. Musa, Firavun’un sarayında her türlü imkana sahip, Kıpti bir topluluğun içinde büyümüş, İsrailoğullarına mensup biriydi. İsrailoğulları ve Kıptiler durmadan birbirleriyle uğraşıyorlardı. *Hz. Musa ve Kıpti’nin Ölümü* başlığıyla ele alınan konuyla alakalı ayette Hz. Musa’nın kavminden olan bir adamın Kıpti ile kavga etmesi, Hz. Musa’nın Kıpti’ye yumruk atıp onu öldürmesi ele alınmaktadır. Burada anlaşılması gereken Hz. Musa’nın kavgayı ayırmak istemesi, zulme uğrayan birinin hakkını savunması ve öldürme kastının olup olmadığıdır. Öldürme fiilinde bulunan kişinin kastına, öldürme aletine ve şekline bakılmadan yargıda bulunmak yersiz olacaktır. Ayetin iç bağlamını dikkate alıp değerlendiren yazar; öldürme şekli avuç içi veya yumrukla itme sonucu meydana geldiği için olayın ölümle sonuçlanmasının nadir görülebilir bir şey olduğunu, Hz. Musa’nın risalet öncesi kasıtsız bir şekilde birinin ölümüne neden olduğunu ve peygamberlerin de insan olma durumu göz önünde bulundurarak böyle kusurların onlarda sadır olmasının mümkün olabileceği kanısına varmaktadır.

Hz. Davud yeryüzünde halife kılınmış, saltanatı güçlendirilmiş, adaletle hükmedilmesi emredilmiş bir peygamberdir. (s. 203) Kendisine gelen her meseleyi adaletli bir şekilde çözüme kavuştururdu. Bu bölümde *Hz. Davud’a Gelen Davacılar* konusu ele alınıp işlenmiştir. Burada davacılarından birinin doksan dokuz, diğer

⁸ A’râf, 7/88

davacının ise tek bir koyununun olduğu, koyunları fazla olanının tek koyunu kendi sürüsüne katmak istemesi sebebiyle aralarında çıkan bu anlaşmazlığı gidermek için Hz. Davud'a başvurmuşları şeklinde tahlili yapılmaktadır. Yazar, Hz. Davud'un davayı tek koyunun sahibinin lehine vermesiyle günaha girip girmemesini irdelemektedir. Aynı zamanda bu davayı ilgi odağı haline getiren şey davacıların normal zamanda ve bilinen yolla değil de mihrap duvarlarını aşarak girmeleri ve nihayet ilginç davayı Hz. Davud'a sunmuş olmalarıdır. Hz. Davud'a gelenlerin melek mi, insan mı oldukları konusu zihinleri meşgul etmiştir. Konunun arka planını açıklayan herhangi bir durum olmadığından müfessirler böyle durumlarda gerçek hayattan esinlenerek cevap aramışlardır. Bu da İsrâiliyyât türü argümanların çok fazla kullanılmasına sebep olmuştur. Yazar, Hz. Davud'un Uhriya isimli bir kumandanın karısını beğenip onunla evlenmek istemesi, bunun için kumandanı öldürtmeyi planlaması veya bu çabaya girmesinin İsrâiliyyât kaynaklı olduğunu açıklamaktadır. Daha sonra, kumandanın katıldığı bir savaşta ölmesi, Hz. Davud'un kumandanın karısıyla evlenmesi şeklinde devam eden kıssada geçen iki adamın ansızın mabette Hz. Davud'un karşısına çıkmasının bu hatayla alakalı olduğunu ve Allah (cc) tarafından sınanmak istenildiğiyle alakalı olduğudur. Yazar, bu evlilikten Hz. Süleyman'ın dünyaya geldiğini savunan, temeli Kur'an'a dayanmayan peygamber ahlakı ve vasıflarıyla bağdaşmayan rivayetler olduğunu söylemektedir. Kıssa üzerinden yapılan tevillerin peygamber ahlakına uygun olmadığını, konuyu ele alırken salt fihhi çıkarımlar üzerinden ele alınmaması gerektiğini vurgulamaktadır. İsrailiyyat tarzı rivayetleri tolere adına Kur'an'dan dayanak bulmanın çok daha sıkıntılı olduğunu söylemektedir. Müfessirlerin çoğuna göre davacıların melek olduğu görüşüdür. Yazar Kur'an'ın iç bütünlüğünü dikkate alarak ele aldığı kıssada, davacıların melek ve davanın da Hz. Davud'u sınamak için sunulmuş farazi bir konu olduğunu vurgulayıp bu savını da uygun ve mantıklı deliller sunarak açıklamaktadır.

Hz. Süleyman kıssası Kur'an'da on altı farklı yerde geçmekte olup, yazar eserde sadece Sad suresinde geçen kısmı tahlil etmiştir. Kıssaya göre Hz. Süleyman'ın peygamberlik ve hükümdarlığın yanında, hikmet ve ilimle donatıldığı, ona bazı hususi lütufların verildiği anlatılmaktadır. Bu lütufların tasarrufunda sergilenen davranışların günaha tekabül edip etmediği klasik tefsirlerde ele alınan konulardandır. Kıssayla ilgili ayetlerde, Hz. Süleyman'ın atlarla ilgili tasarrufu, imtihan edilişi, tekrar af dilemesi ve kimseye nasip olmayacak bir hâkimiyet talebi geçen konulardandır. Hz. Süleyman'ın *At sevgisi* konusunda atlara karşı hassasiyetinin olduğu, atlar yüzünden namaz vaktini geçirdiği, farkına varınca güneşin tekrar geri getirilmesini istediği ve namazını eda ettiği bundan dolayı da atların bacaklarını ve boyunlarını kestiği yapılan yorumlardandır. *فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْزِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ* Sâd sûresi 32. ayette geçen bu ibareye; “Ben atları sevdiğim içi zikrinden kaldım”, şeklinde değil de “Ben Rabbimi

hatırlattıkları için atları severim” anlamın verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yine رُذُوهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ klasik tefsirlerde Sâd sûresi 33. Ayette geçen “mesh” kelimesinin “kesmek” şeklinde yorumlanması tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Yazar, Kur’an’daki “mesh” kelimesinin kesmek anlamında kullanılmasını Kur’an’ın siyakına uygun olmadığını açıklamaktadır. Ayrıca 32. ayette حَتَّى تَوَارَتْ “بِالْحِجَابِ” altını çizerek verilen ibarede “*gizlenen şeyin*” güneş olduğu yorumu yerine, hızlı koşup gözden kaybolan atlar şeklinde bir yorumun yapılmasının daha isabetli olacağını savunmaktadır. Çünkü kaybolan güneşi hiçbir güç geri getiremez. Ancak atları geri getirmek daha kolay olacaktır. Yazar, eskiden savaştaki atlı birliklerin ordunun önemli bir gücü olduğu, savaştaki üstünlük göstergesinin at ile mümkün olabileceğini göz önünde bulundurursak atları kesme işleminin mümkün olmadığını dile getirmektedir. Atların duruşu, asaleti hız konusundaki seriliği Hz. Süleyman’ı cezbetmiş veya atlı birliklerle alakalı bilgi alma amaçlı vakit ayırmış olabilir. Namazı dünyalık zevki için terk edip ve bunun sonucunda bir sürü atı telef eden bir peygamber profili asla düşünülemez. Burada yapılan yorumların Kur’an’ın bütünlüğünü dikkate almadan yapıldığı kanısına varılmıştır.

Hz. Süleyman’ın İmtihan Edilmesi ve Duası başlığı altında konuya devam eden yazar, “Kur’anda bazı kıssalar üstü kapalı anlatımlara sahiptir. Hz. Süleyman’ın imtihandan geçirilmesi ve tahtının üstüne ceset konulması, yüce Allahtan bağışlanmasını dilemesine sebep olan hatası, bu türden bir anlatıma sahiptir.” (s. 230) şeklinde çıkarımda bulunmaktadır. Söz konusu imtihan ayette: “*Andolsun, biz Süleyman’ı imtihan ettik. Tahtının üstüne bir ceset bıraktık. Sonra tövbe edip bize yöneldi.*”⁹ Yazar, Kur’anda zikri geçen bu cesedin ne olduğu ve bununla neyin kastedildiğinin kat’i olarak belli olmadığını ve konuyla alakalı Hz. Peygamberden de bir rivayetin bulunmadığını dile getirmektedir. Bir kısım müfessirlerin, Buhari başta olmak üzere hadis kaynaklarında geçen bir rivayeti bu ayetin tefsiri bağlamında zikrettiklerini söylüyor. Bu rivayete göre Hz. Süleyman, bir ara Allah yolunda savaşacak yiğit evlatlarının olması için eşleriyle beraber olacağını söylemiş, fakat “inşallah” demeyi unuttuğu için sadece bir kötürüm oğlu olmuştur. Hz. Süleyman’ın sınavı bu olabilir. Yüce Allahtan af dilemesinin sebebi “inşallah” demeyi unutması ve tahtına ceset bırakılması ise temsili bir anlatım olup doğan sakat çocuğuna işaret olduğunu dile getirmektedir. Yazar, klasik dönem tefsir geleneğinin bu rivayete hadis tekniği açısından yaklaşmayı tercih ettiğini, hadisin senedindeki sıhhat derecesinin sağlamlığının ise Buhari ve Müslim’de geçmesi önemli etken olmuştur. Hz. Peygamber’in bu hadisi, bu ayet bağlamında söylemediği halde müfessirleri böyle

⁹ Sâd, 38/34

bir duruma sevk eden hususun; ayetteki müphemlik, isrâiliyyât türü bir rivayeti esas almaktansa sahih bir rivayeti almanın daha doğru olacağı kanaatinin kuvvetli olduğunu savunmaktadır. Yazar, ayet hangi parametrelerden ele alınır sa alınsın nihai bir sonuca varmanın mümkün olmadığını dile getirmektedir. Bundan dolayı müfessirlerin kıssayı olduğu gibi nakletmeyi değil de ayetin anlaşılması için bir materyal olarak kullanmalarının daha isabetli olacağı, aksi halde peygamberlik tasavvurunun sarsılacağına altını çizmektedir.

Yazar, Hz. Süleyman'ın imtihan edildiği hadiseyi kıssanın bütünlüğü bağlamında ele almanın daha isabetli olacağını, ayetin siyakında Hz. Süleyman'a saltanatının bir nişanesi olan atlardan bahsedildiği, kendisine güç ve saltanat verilen peygamberin imtihanının da bunlar üzerinde olacağını vurgulamaktadır. Ayrıca Hz. Süleyman'ın hizmetine cinlerin verildiği, ancak bazı cinni şeytanların onun saltanatına musallat oldukları, bunların planladıkları bir ihtilal sonucunda tahtından bir süre uzaklaştırıldığı, bundan dolayı tahtında adeta kuvvetsiz bir ceset gibi gücünü kaybettiğini, asıl mülkün sahibinin sadece yüce Allah olduğunu ve sınıdığını fark ederek Cenab-ı Hakka sığındığını aktarmaktadır.

Kur'anın dört kere ismiyle iki kere vasfıyla zikrettiği Hz. Yunus kıssasını yazar, *Hz. Yunus'un Kavmini İzinsiz Terk Etmesi* şeklinde ele almaktadır. "Sahibe'l-Hut" ve "Zü'n-Nun" vasıflarındaki "Hut ve Nûn" kelimelerinin balık anlamında kullanıldığını söylemektedir. Putperest bir halk olan Ninovalılar kendilerine peygamber olarak gönderilen Hz. Yunus'un davetini kabul etmiyorlardı. Hz. Yunus kavminin yaptıklarına dayanamayıp, rabbinden habersiz öfkeli bir şekilde Ninova'dan ayrılmıştı. Kur'anda kıssanın akışı, Hz. Yunus'un yaptıklarından dolayı pişmanlık duyması ve nefesine zulmettiğini kabul etmesi şeklinde devam etmektedir. Eser; Hz. Yunus'un rabbinden habersiz kavmini terk etmesinde günaha tekabül edecek bir şey var mıdır, yok mudur mevzusunu ele almaktadır. Hz. Yunus'un yurdunu terk etmesi sırasında duyduğu öfke aslında inanma konusunda ısrarla direnen kavminedir. Bunun Allah(cc) ile hiçbir ilgisi yoktur. Genel bir detaylandırmadan sonra yazar kıssayı bir bütünlük içerisinde vermektedir. Şöyle ki: Hz. Yunus rabbinin hükmünü yerine getirmede sabırsızlık içerisinde olmuştur. Bu sabırsızlığı, tebliğ görevinde zafiyet olarak anlaşılmalıdır. Peygamberler, beşer olmalarından dolayı ideal olanı yakalayabilirler. Her peygamber de zaman zaman farklı şekillerde imtihan edilmiştir. Sûre bütünlüğü dikkate alınmadan yapılan bütün yorumlar hatalı sonuçlara yol açabilmektedir, şeklinde bir sonuca ulaşılmaktadır.

Sonuç bölümünde ise yazar, yorum yapılırken sağlam bir metodik tercih yapılmalı, bu vasfı taşıyan tahlillerin kabul görülebildiğinin altı çizilir. Kur'an'ın bütünlüğü bağlamında anlam belirlemeye özen gösterilmesi gerektiği ifade edilir. Yazar, kıssalarda kullanılan kelimelerin semantik tahlilinin, kıssa bütünlüğünün sağlıklı

bir peygamber tasavvuru oluşturacağı, kıssaların hedeflerine ulaşması için kıssaların dilinin göz ardı edilmemesi gerektiğini dile getirilir. Peygamberlerin günah işleyip işlememe meselesi sağlam bilimsel yöntemlerle ele alınmalıdır. Peygamberlerin lütuflara mazhar olmaları onları yarı ilah konumuna çıkaramayacağı gibi günah, hata ve kusurdan dolayı beşerî yönlerinin de zedelenemeyeceğini, peygamberlerin ismet sıfatına sahip olmaları da onların imtihan olma gerçeğini de ortadan kaldırmayacak şekilde bir çıkarımda bulunulur. Peygamber kıssalarında günaha tekabül edebilecek ifadeleri tahlil ederken her kıssayı müstakil değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği önemini vurgular. Hiçbir peygamber nefsanî ve şehvî arzularına yenik düşerek günaha irtikâp etmemiş, tövbe ve istiğfarların ise bazı hata ve kusurlarına yönelik olduğu ifade edilir.

Netice itibarıyla kıssaların yorumu ve tahlili için sağlam bir metodolojik yöntem gerekir. Kıssalar her ne kadar kronolojik bir yöntemle anlatılmasa da sağlam bir olay örgüsüne sahiptirler. Kıssalara bütüncül yaklaşmak aynı zamanda sağlıklı bir peygamber tasavvuru oluşturacaktır. Kıssalarla alakalı yorum yapılırken hedefin ve dilin çok iyi anlaşılması gerekir. Anlaşılmadığı takdirde sadece anlam perdelenmemiş aynı zamanda kıssaların eksenî çok farklı mecralara kaymış olacaktır. İslamiyet'te peygamberlerin "ismet" sıfatı (günah işleyip işlememe) sürekli tartışıla gelen bir mesele olmuştur. Bu mesele klasik kelim geleneğinde detaylı bir şekilde işlenmiş olup müstakil eserler verilerek önemli bir doktrin haline dönüşmüştür. Konuyla alakalı yapılan çalışmaların peygamber tasavvurunu zedelemeyecek düzeyde olması gerektiğini belirtmekte fayda vardır. Çünkü peygamberlerin beşer olmaları günaha girip girmeme hususunda diğer insanlarla aynı şekilde kategorize edilmesinin doğru olmadığını belirtmek isteriz. Peygamberlerin risalet görevlerinde olağanüstü özellikler sergilemeleri onları ilah konumuna çıkarmamıştır. Onlara beşer üstü özellikler yükleme çabası inancımız açısından doğru değildir. Gerçek olan şu ki; Peygamber'in ismet sıfatına sahip olmaları onların imtihan olma gerçeğini ortadan kaldırmayacaktır. Peygamberler günah işleyip işlememe konusunda iradeleri ellerinden alınmış değildir. Kıssalar; Kur'an bütünlüğü içerisinde ele alınırsa görülecektir ki hiçbir peygamber nefsanî, şehvî duygularına yenik düşüp günah irtikâp etmemiştir. Peygamberlerin de beşer olmalarından dolayı bazı hataları olmuştur. Ancak bu onların peygamberlik vakarlarını zedeleyecek nitelikte değildir. Kulluktaki üstün konumlarından dolayı hemen tövbe ve istiğfarda bulunmuşlardır. Günah işlememe, beşerin takatinde olan bir husustur. Ancak; herkesin bulunduğu makama göre kusur ve hataları olabilir. Her türlü kusur ve hatadan münezze olan sadece yüce Allah'tır.

Peygamberlerin "ismet" sıfatını Kur'an bütünlüğü içerisinde ele alan bu eserin en önemli yönlerinden bir tanesi çok akıcı olması ve konuyu ayetler bağlamında mantıklı bir zemine oturtmasıdır. Başka bir yönü ise çok fazla kaynaktan yararlanılmasıdır. Güçlü kaynakçası olan, ayetleri sağlam bir metodolojiyle tahlil eden, kullandığı

kelimelerin semantik tahlilini yapan, sağlıklı bir peygamber profili çizen bu eserin akademik dünyasına faydalı olacağı kanaatindeyiz.